

ПРОГНОЗОВАНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ

Ірина Гловук

АО «Barristers», адвокат,
науковий радник, д.ю.н., доцент

Денис Пономаренко

АО «Barristers», адвокат,
партнер, Голова Одеського
регіонального відділення ВГО
«Асоціація адвокатів України»

З 1 січня 2020 року набуде чинності Закон України «Про внесення

змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року, прийняття якого очікувалося давно, враховуючи, що термін «кримінальний проступок» було вжито у КПК України 2012 р., а Кримінальний кодекс не містив такого різновиду кримінально-каранного діяння.

Цим Законом істотно трансформовано провадження щодо кримінальних проступків, яке нині передбачено у КПК України. Зміни торкнулися введення нових учасників кримінального провадження – дізнавача та керівника органу дізнання; порядку початку досудового розслідування (стосовно можливості здійснення процесуальних дій до внесення відомостей до ЄРДР); строків досудового розслідування; переліку джерел доказів; кола процесуальних дій, які можуть бути проведені у ході досудового розслідування; кола слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших дій під час досудового розслідування кримінальних проступків; затримання; повідомлення про підозру; закінчення дізнання; відкриття матеріалів; судового провадження щодо проступків та ін.

При цьому положення цього закону містять певні неузгодженості, на які вказувалося ще при дослідженні Проекту цього Закону¹.

Деякі виявлені недоліки так і не були виправлені. Базовими з них є наступні.

Для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного

реєстру досудових розслідувань може бути:

1) відібрано пояснення;
2) проведено медичне освідчення; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей. При цьому затримання особи, особистий огляд, огляд речей прямо не вказані у пропонуваній редакції ст. 214 КПК України як процесуальні дії, що можуть стосовно кримінальних проступків здійснюватися до внесення відомостей до ЄРДР. Більше того, у ст. 40-1 КПК України не вказана така дія, як особистий огляд, цей огляд натепер не виділяється як окремий вид огляду у КПК України, тому виникає питання щодо його правової природи особистого огляду та співвідношення із обшуком особи (а обшук затриманої особи ст. 40-1 передбачений). Крім того, формулювання «До внесення відомостей про кримінальний проступок до Єдиного реєстру досудових розслідувань допускається проведення окремих дій, передбачених частиною третьою статті 214 цього Кодексу» характеризується юридичною невизначеністю у тому аспекті, чи реалізуються останні з перелічених повноважень лише до внесення відомостей до ЄРДР, чи також після цього.

Виходячи із визначення у ч. 1 ст. 99 КПК України документа – спе-

¹ Гловук І.В. Кримінальне провадження щодо кримінальних проступків: перспективи розвитку. URL: <http://www.lfcj.com.ua/wp-content/uploads/2019/02/zbirnyk-tez-2018.pdf>.

ціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, зауваження викликає доцільність позиціонування як окремих джерел доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки результатів медичного освідування (до речі, не зазначено, у якій формі, адже результат – це відомості, а не форми їх вираження), висновку спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

Вилучені речі і документи, що є знаряддям та/або засобом вчинення кримінального проступку чи безпосереднім предметом посягання, виявлених під час затримання, особистого обшуку затриманої особи або огляду речей, у виняткових випадках можуть бути повернуті володільцеві до розгляду провадження про кримінальний проступок по суті в суді. Проте, які саме випадки хоча б приблизно мають кваліфікуватися як виключні, не вказано, а це за ставить під сумнів обмеження права особи на вільне володіння своїм майном «на умовах, передбачених законом», як того вимагає Протокол 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Передбачено істотні зміни щодо ознайомлення з матеріалами досудового розслідування. У разі прийняття прокурором рішення про звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор зобов'язаний забез-

печити надання особі, яка вчинила кримінальний проступок, або її захиснику, потерпілому чи його представнику копій матеріалів дізнання шляхом їх вручення, а у разі неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень. У разі відмови вказаних осіб їх отримати чи зволікання з отриманням вказані особи вважаються такими, що отримали доступ до матеріалів дізнання. Проте, у разі встановлення об'єктивної неможливості ознайомитися з матеріалами дізнання у вищевказаному порядку, суд за клопотанням сторони кримінального провадження вирішує питання про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів дізнання. Проблемним у даному випадку є те, наскільки широко будуть тлумачити суди «об'єктивну неможливість ознайомитися з матеріалами дізнання», і чи не призведе такий підхід до порушення права обвинуваченого мати достатні можливості для захисту. А якщо ширше ставити питання, то навіть якщо така можливість була, а сторона захисту нею не скористалася, то чому надалі сторона має бути обмежена у праві ознайомитися із результатами дізнання?

Однією з підстав продовження строку дізнання є заявлення підозрюваним клопотання про проведення експертизи, з яким він може звернутися до слідчого, прокурора. У такому разі дізнавач або прокурор має право звернутися до експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених цим Кодексом (ч. 2 ст. 298-4). Проте, положення КПК України на тепер не дозволяють безпосереднє звернення до експерта жодній зі сторін, а зміни до ст.242 КПК України цим законом не внесені. Тому як буде вирішено питання стосов-

но строків дізнання, якщо слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про залучення експерта, залишається невідомим.

Крім власне регламентації проступків, внесено зміни стосовно інших питань, зокрема, закриття кримінального провадження. Підставою закриття кримінального провадження визнано таку підставу (п.3-1): не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, крім випадків вчинення особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі. Закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої пунктом 3-1 частини першої цієї статті, здійснюється судом за клопотанням прокурора.

І тут виникає відразу комплекс питань, а саме:

1) як буде співвідноситись це положення із положеннями ч. 1 цієї ж статті, яке передбачає: слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений статтею 219 цього Кодексу, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру;

2) з яким процесуальним рішенням прокурор має звернутися до суду, якщо не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, крім випадків вчинення особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі?

3) яка доля кримінальних проваджень, якщо не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, у випадках вчинення особливо тяжкого злочину

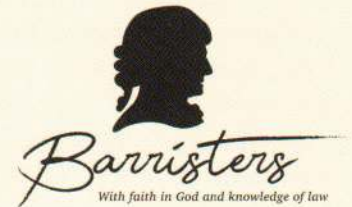
проти життя чи здоров'я особи або злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі?

Таким чином, очевидно, що практичне застосування положень Закону України «Про внесення змін

до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» стикнеться із складнощами, які обумовлені деякими суперечливими положеннями самого Закону. ■

КОНКУРС на кращу історію адвоката

КОНКУРС НА КРАЩУ ІСТОРІЮ АДВОКАТА

АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ «BARRISTERS» СПІЛЬНО З АСОЦІАЦІЄЮ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ТА ВИДАННЯМ «ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА» ОГОЛОШУЄ КОНКУРС НА КРАЩУ ІСТОРІЮ АДВОКАТА

Метою конкурсу є популяризація професії адвоката. Учасники конкурсу зможуть розповісти про свій шлях становлення як професіонала, поділитися цікавим досвідом, нестандартним підходом до вирішення справ, приголомшливими ситуаціями на шляху боротьби за справедливість, розвіяти міфи про професію та відкрити секрети успіху.

Також конкурсанти зможуть розповісти, як професія вплинула

на їх особистість, адже адвокатура – це не просто професія, адвокатура – це стиль життя.

Після відбору історій конкурсною комісією найкращі ввійдуть до книги «Історія адвоката», яка буде видана в друк взимку 2019 року.

Дана збірка ввійде в історію. Це буде перша в Україні книга, яка розповість про адвоката не лише як про професіонала, а й як про особистість.

До участі в конкурсі запрошуються адвокати, які готові розповісти життєву історію та залишити слід в історії адвокатури.

Прийом анкет продовжено до 30 жовтня 2019 року.

Зверніть увагу на вимоги до доповіді: шрифт Times New Roman 12.

Роботи приймаються за E-Mail: pr@uaa.org.ua

З приводу запитань – за тел.: 067 239 86 90, 067-343-34-07. ■